

Guldslottet som hängde i luften

(Peter Christen Asbjørnsen)

Det var en gång en fattig man, som hade tre söner. När han dog skulle de två äldsta ut i världen för att fresta lyckan, men den yngste ville de alldeles inte ha med.

»Du», sa de, »du duger ju inte till annat än att tända tjärstickorna och peta i askan och blåsa på glöden.»

»Ja, ja», sa Askepilten, »så får jag väl gå för mig själv. Jag blir åtminstone inte osams med kamraten då.»

De båda äldsta drogo i väg och när de vandrat några dagar kommo de in i en stor skog. Där satte de sig för att vila och plockade fram matsäcken, ty de voro både trötta och hungriga. Rätt som det var kom en gammal kärring uppfarandes genom jorden och bad om att få lite mat. Hon var så gammal och skröplig att hon knappt kunde tala och huvudet skakade och hon måste staka sig fram med en käpp. Hon hade inte fått en smula bröd på hundra år, sa hon. Men pojkarna bara skrattade åt henne och sa, att eftersom hon klarat sig utan bröd så länge, så kunde hon gärna göra det en stund till i stället för att äta upp maten för dem. De hade inte mera än de behövde själva.

När de ätit och gonat sig tillräckligt länge fortsatte de vandringen och kommo sent omsider fram till kungsgården. Där fingo de arbete båda två.

En stund efter det att bröderna lämnat hemmet plockade Askepilten ihop de små smulor som de lämnat och stoppade ner maten i sin gamla matpåse, och så tog han den gamla bössan utan lås, för han tänkte att den kunde vara bra att ha, och så gick han hemifrån. När han gått några dagar kom han också in i den stora skogen som bröderna gått igenom och när han blev

trött och hungrig satte han sig under ett träd för att ta sig en bit mat. Men som han hade ögonen med sig såg han, just som han skulle ta fram matpåsen, att det hängde en tavla i ett av träden och på tavlan var målad en ung jungfru eller prinsessa, som var så skön att han inte kunde ta ögonen ifrån henne. Han glömde både maten och påsen och tog ner tavlan och satte sig att storglo på den. Rätt som det var kom den gamla kärringen upp genom jorden. Hon lallade när hon talade och skakade på huvudet och stakade sig fram. Och så tiggde hon lite mat för hon hade inte ätit på hundra år, sa hon.

»Då är det inte för tidigt att du får något till livs, gamla mor», sa pojken, och delade sin mat med henne. Gumman sa att det inte var någon som kallat henne för mor på hundra år och nu skulle hon göra honom en mors gärning igen, sa hon. Hon gav honom ett grått ullgarnsnystan, som han bara skulle låta rulla framför sig så skulle han komma dit han ville. Men tavlan skulle han inte bry sig om, den skulle bara bringa honom i fördärvet. Askepilten tyckte det var bra med nystanet, men tavlan ville han inte vara utan. Han tog den med sig under armen och lät nystanet rulla och så kom han strax fram till kungsgården där bröderna tjänade. Han bad om arbete där, han med. De svarade att de inte behövde honom, ty de hade nyss anställt två pojkar, men han bad så vackert, att han till slut fick löfte om att stanna hos hästskötaren och där skulle han få lära sig att behandla hästar. Det ville Askepilten gärna förstås, för han hade alltid tyckt om hästar, och han var så duktig och arbetsam att han snart nog kunde sköta hästarna, och det dröjde inte länge innan alla i hela kungsgården tyckte bra om honom. Men så fort han hade en ledig stund sprang han för att titta på tavlan, som han hängt upp på en spik i stallet.

Bröderna hans voro lata och slöa, därför fingo de också bannor och stryk lite emellan. När de sågo hur väl det gick Askepilten blevo de avundsjuka och skvallrade på honom och sa att han var avgudadyrkare, ty han tillbad en tavla och inte

Vår Herre.

Fastän hästskötaren tyckte bra om pojken dröjde det inte länge innan han skvallrade för kungen. Men kungen bara fräste till svar, för han var sorgsen och ond därför att trollet hade rövat hans döttrar. Hästskötaren höll i alla fall på så länge med sitt skvaller, att kungen till slut ville ha reda på vad pojken hade för sig. När han kom in i stallet och fick se tavlan, så var det hans yngsta dotters bild som var målad på den. Då bröderna fingo höra detta hittade de genast på en ny lögn. De sa att om Askepilten ville så kunde han nog hitta reda på kungens dotter. Det är ju klart att hästskötaren genast sprang till kungen med den nyheten, och när kungen fick höra det ropade han tvärt på Askepilten:

»Dina bröder säger att du kan ta reda på min dotter», sa han.
»Gör det genast.»

Pojken svarade att han inte haft en aning om att det var kungens dotter förrän han sa det själv, men kunde han rädda henne och hämta hem henne så nog skulle han göra sitt bästa. Men två dagar ville han ha att göra sig i ordning på. Och det fick han.

Så tog han fram det grå ullgarnsnystanet och kastade det före sig och gick själv efter och så kom han till den gamla gumman, som givit honom nystanet. Henne frågade han vad han skulle göra, och hon sa att han skulle ta sin gamla bössa och trehundra lådor spik och hästkosöm och trehundra tunnor säd och trehundra tunnor gryn och trehundra slaktade grisar och trehundra nötkreatur, och så skulle han låta nystanet rulla till dess de råkade en korp och en trollunge, som nog skulle visa honom vägen, för de voro släkt med trollet. Ja, pojken gjorde förstås som hon sa. Han återvände till kungsgården och hämtade sin bössa och bad kungen om spik och kött och fläsk och hästar och vagnar och körsvenner för att forsla grejorna. Kungen tyckte nog han begärde väl mycket, men kunde han verkligen skaffa tillbaka dottern, så skulle han få halva

kungariket dessutom, sa han.

Då pojken fått allting i ordning kastade han nystanet och han hade inte färdats många dagar, förrän han kom till ett högt berg. Och där satt en korp i en trädtopp. Askepilten ställde sig under trädet och började sikta med bössan sin.

»Skjut inte, skjut inte mig, så ska jag hjälpa dig», skrek korpen.

»Jag har aldrig hört sägas att korpstek är särskilt gott, sa pojken, »och eftersom du är så mån om livet så kan du ju få leva»

Därpå kastade han bössan och korpen flög ner och sa:

»Uppe på berget här går en trollunge och letar efter vägen. Han har gått vilse och nu ska jag hjälpa dig upp på berget, Så kan du följa ungen hem och få den lön du väl förtjänar. När du kommer fram bjuder trollet dig av allt det bästa han har, men det ska du inte röra. Du ska säga att du bara vill ha den lilla grå åsnan, som står bakom stalldörren.»

Så tog korpen pojken på ryggen och flög upp på berget med honom och lämnade honom där. När han gått några steg hörde han trollungen grina och pipa därför att han inte kunde hitta vägen hem. Pojken talade förstånd med ungen och de blevo goda vänner och han lovade att hjälpa ungen nerför berget. Sedan följde han ungen hem till trollets bostad, på det att den lille inte skulle tappa bort sig igen. De gingo till korpen som tog dem på ryggen båda två och flög direkt hem till bergstrollet med dem.

När trollet fick igen sin unge blev han så glad, att han rakt glömde sig och bad pojken stiga in i berget och sa att han fick ta allt vad han ville ha som tack för att han räddat trollsonen. Han bjöd honom både guld och silver och många dyrbara saker, men pojken svarade att han helst av allt ville ha en häst. Ja, han skulle få en häst, lovade trollet och så

gingo de tvärt till stallet. Där stod fullt med fina hästar, som lyste som solen och månen, men pojken tyckte att de voro för stora för honom allasammans. Han tog sig en titt bakom stalldörren och fick där se den lilla gråa åsnan.

»Den vill jag ha», sa han, »den är lagom för mig. Trillar jag av så är det inte så högt från marken.»

Trollet ville ogärna mista åsnan, men eftersom han lovat så måste han hålla sitt löfte. Alltså fick pojken åsnan med sadel och betsel och så bar det i väg.

De redo över skog och mark, över berg och vida slätter. När de färdats längre än långt frågade åsnan pojken om han såg något.

»Nej, jag ser bara ett högt berg som blånar där borta», sa pojken.

När de hunno fram till berget kom en enhörning farandes, som om han ville äta upp dem levande.

»Jag tror jag blir pin skraj», sa pojken.

»Å nej», sa åsnan. »Kasta åt den några tjog nötkreatur och bed honom borra hål i berget och gräva oss en väg.»

Det gjorde pojken. Då enhörningen ätit sig mätt lovade de honom ett par tjog slaktade svin, om han ville hjälpa dem genom berget. När han det hörde borrade han hål och bröt väg genom berget med en sådan fart, att de hade fullt knog med att hinna kapp honom. Då de kommit på andra sidan berget, kastade de åt enhörningen de utlovade svinen.

När de lyckligt och väl kommit från detta färdades de långt om länge genom skog och mark, över berg och vida dalar. Då frågade åsnan igen om pojken såg något.

»Ja, jag ser något långt, långt borta», sa pojken. »Det glänser och glittrar som en liten stjärna.»

»Den är nog inte så liten», sa åsnan, »det är slottet av silver, som vi skola nå fram till. Det ligger tre drakar på vakt vid porten och de ha sovit i hundra år, så det har vuxit mossa över deras ögon.»

»Då tror jag allt att jag blir pin skraj», sa pojken.

»Å nej», sa åsnan, »du får väcka den yngsta av dem och ge honom några dussin oxar och svin, så talar han nog med de andra och de släpper in dig i slottet.»

Det var lång väg innan de kommo fram till slottet, men när de äntligen voro framme var allting så fint och vackert där och gjort av silver var det. Och utanför porten lågo drakarna och hindrade någon att komma in. De hade tydligen inte blivit störda på de hundra åren, ty de voro så övervuxna med mossa, att man inte ens kunde se vad de voro gjorda av, och utmed sidorna deras hade småskogen börjat växa upp bland mosstuvorna. Pojken väckte den minsta av dem, och han till att bliga stort och gno sig i ögonen. När draken fick se folket kom han mot dem med vidöppet gap, men pojken

stod på pass och kastade slaktade oxar och svin i gapet

på odjuret, till dess att han blev mätt och lät tala med sig. Pojken bad honom då väcka de båda andra och be dem maka på sig, så att han kunde komma in i slottet. Att börja med sa draken att han varken tordes eller ville väcka dem, ty de hade inte varit vakna eller ätit på hundra år. Han var rädd att de skulle sluka både levande och döda, sa han. Pojken föreslog då att han skulle kasta hundra oxar och hundra svin på marken och sedan dra sig lite tillbaka, så skulle väl ändå drakarna bli mätta och låta tala med sig när han kom tillbaka. Det tyckte draken var klokt sagt och så gjorde de så. Men innan drakarna blevo riktigt vakna och hann att få mossan ur ögonen, rusade de omkring och snappade i sig både likt och olik, så att den minsta draken måste hålla sig på behörigt avstånd för att klara sina ben, till dess de fått nos på köttet. Då slukade de

hela oxar och svin och åto till dess de voro mätta. Sen så voro de minsann inte svåra att komma till tals med, och de släppte gärna in pojken i slottet.

Där inne var det så fint, att han aldrig trott det kunde vara så fint någonstans, men där var tomt på människor, för han gick och öppnade alla dörrar och tittade in i alla rum, men det fanns ingen där. Jo, till sist gläntade han på en dörr, som ledde till en sal där han inte varit inne, och där satt en prinsessa och spann. Och hon blev förstås fasligt glad när hon fick se honom.

»Nej men», ropade hon, »vågar någon kristen människa komma hit? Men det är nog bäst att du går igen innan trollet dräper dig, för här bor ett hiskligt troll med tre huvuden.»

Pojken förklarade att han inte tänkte maka sig undan ens om trollet hade sju huvuden. När prinsessan det hörde frågade hon om pojken orkade svänga det rostiga svärdet, som hängde bakom dörren. Men det orkade han inte, han orkade inte ens lyfta ner det. Då sa prinsessan:

»Om du inte orkar lyfta ner det, så får du ta dig en klunk ur flaskan som hänger bredvid svärdet, det brukar trollet göra när han skall använda det.»

Pojken log sig ett par duktiga styrketårar ur flaskan och sedan orkade han svinga svärdet, som var så lätt som en kakspade.

Rätt som det var kom trollet farandes.

»Hu, här luktar kristet manfolk», skrek det.

»Det gör så», sa pojken, »men du behöver inte gasta för det, för den lukten ska du inte må illa av så värst länge», sa han och högg huvudena av trollet.

Prinsessan blev så glad som om hon fått något riktigt gott. Men en stund senare blev hon sorgsen i sinn, ty hon längtade

efter sin syster, som rövats av ett troll med sex huvuden och som bodde i ett slott av guld trehundra mil bortom världens ände. Pojken menade att det var inte värre än att han kunde hämta både slottet och prinsessan, och så tog han både svärdet och flaskan med sig och satte sig på åsnan och befälde körsvennerna att följa efter med köttet, fläsket och spikarna.

När de färdats långt och mycket längre än långt, frågade åsnan en dag om pojken såg någonting.

»Jag ser någonting som lyser som solen», sa pojken.

»Det är guldslottet dit vi skola», sa åsnan, »men utanför ligger en jätteorm, som stänger vägen och håller vakt. Honom ska vi först täcka med ris och kvistar och sedan skola vi lägga ett lager spik över och så tuttar vi eld på det hela och bli honom kvitt.»

När de äntligen kommo fram gav pojken körsvennerna ett gott mål mat, för att de skulle hjälpa honom med ormen, och sedan de samlat ihop ris och kvistar och ved, öste de alla trehundra lådorna spik över bålet och så satte de eld på det och brände ormen livs levande.

När de blivit ormen kvitt flög den ena draken upp och lyfte sakta på slottet och de två andra drakarna flögo högt upp i luften och hakade av repen, i vilka slottet hängde, från krokarna, och så satte de ner slottet på marken. Därpå steg pojken in i slottet och här var det ändå finare än i slottet av silver. Men ingen människa såg han förrän han kom in i rummet längst bort, där låg prinsessan och sov på en säng av guld. Hon sov så tungt som om hon var död, men det var hon inte, för hon var röd och vit om kinden som mjölk och blod. Men pojken var inte karl till att kunna väcka henne. Just som pojken stod och tittade på henne kom trollet farandes. Han hade knappast fått det första huvudet innanför dörren så skrek han:

»Här luktar kristet manfolk.»

»Ja ja mänsan», sa pojken, »men inte behöver du flåsa så för det. Du ska snart slippa känna den lukten», och så högg han av alla huvudena, som sutto som på kålstjälkar.

Därpå togo körsvennerna slottet på ryggen och foro hem med det – jag vill lova att vägen var kortare hem än bort – och satte det bredvid slottet av silver, och det lyste lång väg.

När prinsessan i silverslottet gick fram till fönstret morgonen därpå fick hon se det och blev så glad, så hon sprang över till guldslottet tvärt på fläcken. Men när hon fick se sin syster ligga och sova som om hon var död, sa hon till pojken, att de inte kunde få liv i henne utan livets och dödens vatten, och det måste hämtas i två brunnar som fanns på var sin sida om ett guldslott, som hängde i luften niohundra mil bortom världens ände, och där bodde den tredje och yngsta system. Ja, det var ingen annan råd, sa pojken, än att resa åstad för att hämta vattnet, och det dröjde inte länge förrän han var både på väg och framme vid guldslottet, som hängde i luften. När de närmade sig slottet sa åsnan:

»I slottet bor en prinsessa, som rövats av ett troll med nio huvuden. Och alla vilda djur som finns i världen ligga på vakt utanför och stänger vägen.»

»Hu då», sa pojken, »nu blir jag allt skraj ändå.»

Men åsnan sa att det inte var någon fara, om han bara inte stannade i slottet längre tid än det tog att hämta vattnet ur brunnarna. Han kunde inte komma ut och in i slottet mer än en enda timme på dagen och det var vid middagstid. Kunde han inte skynda sig så pass att han hann med att hämta vattnet på en timme, så skulle alla djuren vakna och slita honom i stycken. Pojken sa att han skulle skynda sig.

Klockan tolv kommo de fram. Då lågo alla de vilda djuren som en mur kring slottet och i två leder ut på vägen, men de sovo som stockar och stenar och ingen av dem rörde ens en tass. Pojken klev försiktigt fram mellan dem, så att han inte

trampade varken på deras tår eller svansar och fyllde sina flaskor med livets och dödens vatten ur brunnarna. Medan han det gjorde tittade han på slottet, som var gjort av renaste guld. Någonting så grant hade han aldrig skådat och inne i slottet måtte det väl vara ändå grannare. »Å pytt», tänkte han, »nog har jag tid att titta dit in ett slag. Jag behöver bara stanna där en halvtimme», och så sköt han upp porten och klev på. Där inne var det grannare än det grannaste tänkbara och han gick från den ena salen till den andra och tittade stort på alla saker av guld och ädla stenar. Människor fanns där inga. Till sist kom han in i ett rum där en prinsessa låg och sov på en säng av guld igen, och hon såg ut som om hon var död. Men hon var så fager som den fagraste drottning och röd och vit som blod och snö och så vacker att han aldrig sett någonting så vackert utom tavlan med hennes bild på, för det var hon som var målad på tavlan. Pojken glömde både vattnet som han skulle hämta och djuren och slottet. Han kunde inte ta ögonen från prinsessan, som sov som en död och som han inte kunde väcka.

När det led mot kvällen kom trollet farandes och slog och slängde i dörrar och portar så det brakade i hela slottet.

»Hu, vad här luktar kristet manfolk», skrek han så fort han fått ena huvudet innanför dörren.

»Det händer allt det», sa pojken, »men inte behöver du väl väsnas så för det», och så högg han alla huvudena av trollet.

När han det gjort kände han sig så trött, att han måste vila sig en stund, och så la han sig på sängen vid sidan av prinsessan och sov till klockan ett följande dag. Då hörde han åsnan skria på vägen. Den lät så förskräckt att pojken förstod han måste skynda sig. Han slängde några droppar av livets vatten på prinsessan, som vaknade och tackade, honom därför att han frälst henne från trollet. Hur det nu var så sölade de så länge innan de kommo i väg att djuren vaknade utanför, och när han satte sig upp på åsnan med prinsessan framför sig,

kastade sig de vilda djuren över dem och ville äta upp dem. Då sa åsnan att han skulle slänga en skvätt av dödens vatten på dem och det gjorde han och alla djuren föllo till marken.

Under vägen hem sa åsnan, att när han nu räddat prinsessorna så skulle han förstås komma till makt och härlighet och då skulle han nog glömma bort den stackars åsnan, så att den skulle komma att krypa på knäna av svält. Nej, det skulle aldrig ske, mente pojken. När han kom hem och slängde lite livets vatten på den sovande prinsessan vaknade hon och alla blevo så innerligt glada. Den gamla kungen var gladast av dem alla, ty nu hade han fått igen sina döttrar, och pojken som räddat dem gjorde han till en mäktig man. Den äldsta dottern skulle gifta sig med Riddar Röd och den yngsta med Askepilten, det var ju klart det. När bröllopet stod för dörren i kungsgården stod pojken en dag och tittade ut genom sitt fönster – det var på vårsidan så de skulle just släppa ut hästarna på bete – och den sista som kom ut ur stallet var åsnan, men den var så utsvulten och eländig, att den hasade sig ut på knäna. Då blev pojken så ledsen därför att han glömt åsnan, att han sprang ner till stallet och inte visste hur väl han ville kräket. Då sa åsnan att det bästa han kunde göra vore att hugga huvudet av honom. Det ville inte pojken, men åsnan bad så vackert att han till slut måste göra det, och i samma minut som huvudet föll i backen bröts trolldomen och där stod en ung och vacker prins, så vacker man bara kunde tänka sig. Han fick den andra prinsessan och så firades bröllop så det hördes över sju kungariken.

Så byggde de bo,
så lappade de sko,
så fingo de små prinsar
i långan rad.